

שימו לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה חלקים.

חלק א	–	דברים: פתיחה וסיכום	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ב	–	דברים: מצוות	(25×1)	–	25 נקודות
חלק ג	–	ירמיה, יחזקאל	(15×2)	–	30 נקודות
חלק ד	–	עזרא, נחמיה	(20×1)	–	20 נקודות
			סך הכול	–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – דברים: פתיחה וסיכום (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1-2 (25 נקודות).

1. הארץ הטובה – פרק י"א**א.** עיינו בפסוקים א'–ט'.

(1) ציינו שלושה אירועים שמשה מזכיר בפסוקים אלה.

(2) מה משה דורש מן העם שחווה את האירועים האלה? הסבירו את הקשר בין דרישה זו ובין האירועים שחווה העם. (10 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים א'–כ"א.

רמב"ן (לפסוק י'): "ופשוטו של מקרא בדרך האזהרות נאמר, שאמר להם ושמרתם את כל המצווה וירשתם ארץ זבת חלב ודבש, כי ה' ייתן מטר ארצכם בעיתו והארץ תיתן את יבולה, אבל דעו לכם שאינה כארץ מצרים להשקות אותה ברגל... וצריכה שידרוש ה' אותה תמיד במטר, כי היא ארץ צמאה מאוד וצריכה מטר כל השנה, ואם תעברו על רצון ה' ולא ידרוש אותה בגשמי רצון הנה היא רעה מאוד לא תזרע ולא תצמיח".

(1) על פי רמב"ן, את פסוקים א'–כ"א אפשר לחלק לשלושה חלקים (חלוקת המסורה): פסוקים א'–ט', פסוקים י'–י"ב, פסוקים י"ג–כ"א.

כתבו לכל אחד מן החלקים כותרת במשפט אחד.

(2) על פי רמב"ן, לשם מה התורה משווה בפסוקים אלה בין דרך ההשקיה במצרים ובין דרך ההשקיה בארץ ישראל? (10 נקודות)

ג. עיינו בפסוק ו'. היעזרו במסופר בספר **במדבר**, פרק ט"ז, פסוקים כ"ג–כ"ו.

ר' יצחק בן משה עראמה ("עקדת יצחק", פסוק ו') – "ומה שלא הזכיר [משה את] קורח בדבריו, בעיניו [של משה] היה דרך מוסר וענווה בטבעו, לפי שקורח היה לוי ולא נענש רק בהיותו חולק עליו ועל כהונת אחיו כמו שאמר להם 'ובקשתם גם כהונה' (במדבר ט"ז, י'), ולא רצה [משה] שיאמרו לכבודו הוא דורש, אבל הזכיר דתן ואבירם שהיו משבט ראובן, ולא חלקו כי אם על הלוי בכלל".

(1) מהי השאלה המתעוררת בנוגע לפסוק ו' שהרב עראמה עונה עליה?

(2) מהי התשובה שלו על שאלה זו?

(5 נקודות)

2. יחידת פתיחה ויחידת סיכום – פרק ח' ופרק ל'

א. עיינו בפרק ח', פסוקים ז'-י', ובפרק ל', פסוקים א'-י'.

(1) בשני המקורות כתובה הבטחה שה' יביא את עם ישראל לארץ.

לאיזו תקופה מתייחסת כל אחת מן ההבטחות?

(2) עיינו בפרק ח', פסוקים י"א-י"ח.

מהו החשש המתואר בפסוקים אלה?

(10 נקודות)

ב. רמב"ן (לפרק ל', פסוק ו'): "ומל' ה' אלהיך את לבבך" - זהו שאמרו 'הבא ליטהר מסייעין אותו'... ונראה מן הכתובים...

כי מזמן הבריאה הייתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע וכל זמן התורה כן... אבל לימות המשיח תהיה

הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל, והיא המילה הנזכרת כאן."

(1) הסבירו בלשונכם את הרעיון "הבא ליטהר מסייעין אותו", והדגימו רעיון זה מן הפסוקים א'-י'.

(2) על פי רמב"ן, הסבירו מהי המשמעות של ההבטחה "ומל' ה'... את לבבך".

(10 נקודות)

ג. עיינו ב**יחזקאל**, פרק ל"ו, פסוקים ט"ז-כ"ח.

כתבו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין התהליך המתואר ב**יחזקאל** ובין התהליך המתואר ב**דברים**, פרק ל',

פסוקים א'-י'.

(5 נקודות)

חלק ב – דברים: מצוות (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 3–6 (25 נקודות).

3. דיני מלחמה

א. עיינו בפרק כ', פסוקים א'–ד'.

(1) בפסוקים אלה נאמר לעם פעמיים שלא לפחד במלחמה.

מי אומר לעם שלא לפחד בפעם הראשונה, ומי אומר לעם שלא לפחד בפעם השנייה?

(2) על פי פסוקים אלה, מהו הנימוק לאמירה זו? הסבירו מדוע מוזכרת יציאת מצרים בהקשר זה.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים א'–ט'.

(1) בעקבות הבטחת הכהן בפסוק ד', מהי השאלה העולה מדברי השוטרים בפסוקים ה'–ז'?

(2) על פי פירוש שלמדתם, מהי התשובה על שאלה זו?

(10 נקודות)

ג. "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם אֲיִבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם". (דברים כ', ד')

"וְהָיָה הַלֵּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמוֹד עֵנָן לְנֶחֱתָם הַדֶּרֶךְ". (שמות י"ג, כ"א)

הרב תמיר גרנות (דברים – אמונה אדם עם, עמ' 542):

"ה' אלקיכם ההלך עמכם, אין הוא אומר 'ה' ההלך לפניהם' - ביטוי שעל פיו המלחמה היא מלחמת ה' ממש, וכללי המציאות אינם חלים עליה. משמעות הביטוי 'עמכם' איננה רק שהארון נמצא בתוך המחנה ולא לפניו, אלא שה' מתגלה מתוך המציאות... בברכת תבונתו למנהיגי העם, בברכת עוזו ומרצו לחיילי ישראל, וברוח המלחמה ומשמעותה, כמלחמה הנעשית לשם ה'".

על פי הרב גרנות, מהו ההבדל בין מלחמות ישראל במדבר ובין מלחמות ישראל בארץ, וכיצד הבדל זה בא לידי ביטוי בלשון הפסוקים?

(5 נקודות)

4. "לא תוכל להתעלם" – עגלה ערופה – פרק כ"א

קראו פסוקים ב'–ג'.

א. מי הם הזקנים המוזכרים בפסוק ב', ומי הם הזקנים המוזכרים בפסוק ג'? כתבו מהו התפקיד של הזקנים בכל אחד מן הפסוקים, ומדוע תפקיד זה מוטל דווקא עליהם.

(10 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ז'–ח'.

רש"י (לפסוק ח'): "ונכפר להם הדם" – הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העוון".

(1) על פי רש"י, אילו מילים בפסוקים אלה לא נאמרו מפי זקני העיר? הסבירו מדוע רש"י סובר שהזקנים לא אמרו מילים אלה.

(2) על פי דברי רש"י המצוטטים בסעיף זה, מהו הטעם של מצוות עגלה ערופה?

(3) על פי פירוש שלמדתם, כתבו טעם נוסף למצוות עגלה ערופה.

(10 נקודות)

ג. שד"ל (לפסוק א'): "מצוות עגלה ערופה איננה למען יתגלה הרוצח, אלא לשתי כוונות: האחת, לחזק האמונה המפורסמת באומה שכל ישראל ערבים זה לזה... והשנית, כדי שבתוקף אמונתם בעונש המגיע לארץ בשביל הדם אשר שופך [נשפך] בה, לא יבואו להרוג נקי שיהיה נחשד על הרציחה ההיא, בזולת ראייה גמורה ועדות ברורה".

על פי שד"ל, למצוות עגלה ערופה יש שני טעמים.

כתבו את שני הטעמים, והסבירו כיצד כל אחד מהם בא לידי ביטוי במצוות עגלה ערופה.

(5 נקודות)

5. "פתח תפתח" – העניקה – פרק ט"ו

א. עיינו בפסוקים י"ב–י"ח.

(1) "כִּי יִמְכַר לְךָ אֶחֱיוֹ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה" (פסוק י"ב).

על פי פירוש שלמדתם, הסבירו באיזה מקרה איש עברי נמכר ונעשה עבד, ובאיזה מקרה אישה עבריה נמכרת ונעשית אמה.

(2) עיינו בפסוקים י"ג–י"ד. כתבו מצוות "עשה" אחת ומצוות "לא תעשה" אחת המוזכרות בפסוקים אלה. הסבירו את המטרה המשותפת לשתי המצוות שכתבתם.

(10 נקודות)

ב. רש"י (לפסוק י"ז): "עבד עולם" – יכול כמשמעו? תלמוד לומר (ויקרא כ"ה, י'): 'ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו', הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל".

(1) הסבירו את שאלת רש"י.

(2) על פי התשובה של רש"י, מהו פירוש הביטוי "עבד עולם"? הסבירו את הראיה שרש"י מביא לדבריו מספר ויקרא.

(10 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים י"ב–י"ד.

מלבי"ם (לפסוק י"ג): "זכי תשלחנו חפשי מעמך" – זה מיותר, שדי לומר 'ובשנה השביעית תשלחנו חפשי' (פסוק י"ב) 'לא תשלחנו ריקם' (פסוק י"ג), רק שאז נאמר שרק אם יוצא בשש מחויב להעניק... לכן אמר 'זכי תשלחנו חפשי' (פסוק י"ג) רוצה לומר בכל אופן [דרך] שתשלחנו, אף ביוצא ביובל... אתה מחויב להעניק".

(1) על פי מלבי"ם, הסבירו מדוע המילים "זכי תשלחנו חפשי מעמך" לכאורה מיותרות.

(2) מהו הדין שמלבי"ם לומד ממילים אלה?

(5 נקודות)

6. דיני הנהגה – פרשת המלך

עיינו בפרק י"ז, פסוקים י"ד–כ'.

א. (1) על פי מה שלמדתם, כתבו שני טעמים לאיסור להרבות סוסים.

(2) מהי מצוות ה"עשה" שהמלך מצווה בה? כתבו בלשונכם שני נימוקים של הכתוב למצווה זו.
(10 נקודות)

ב. (1) הפרשנים חולקים אם מינוי מלך הוא מצווה או רשות.

על פי מה שלמדתם, הביאו מפסוקים י"ד–כ' ראיה אחת לכל אחת מן הדעות.

(2) עיינו במקורות האלה:

I. **שופטים**, פרק ח', פסוקים כ"ב–כ"ג.

II. **שמואל א**, פרק ח', פסוקים ד'–ח'.

מה אפשר ללמוד ממקורות אלה על השאלה אם מינוי מלך הוא מצווה או רשות? נמקו את תשובתכם.

(10 נקודות)

ג. "בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הָיָשׁוּר בְּעִינָיו יַעֲשֶׂה" (שופטים כ"א, כ"ה).

רבי יוסף קרא (**שופטים כ"א, כ"ה**): " 'בימים ההם אין מלך בישראל' - ...אל תתמה על שמשון שהניח כל בנות עמו ואהב אישה בנחל שורק... ואל תתמה על אימו של מיכה שלקחה מאתיים כסף ותיתנהו לצורף ויעשהו פסל ומסכה... ואף על מיכה שעשה בית לעבודה זרה... שבימים ההם אין מלך בישראל שייסר אותם ויורם דרך הטובה והישרה".

(1) על פי רבי יוסף קרא, הסבירו את הקשר בין שני חלקי הפסוק.

(2) על פי דברי רבי יוסף קרא, לדעתכם לאיזו מן הדעות בנוגע למינוי מלך – מצווה או רשות – פסוק זה עשוי לסייע?

נמקו את תשובתכם.

(5 נקודות)

חלק ג – ירמיה, יחזקאל (30 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה – 15 נקודות).

7. ירמיה, פרק כ"ח

א. (1) עיינו בפסוקים א'–י"א.

על פי פסוקים אלה, מה ניבא חנניה, ומדוע הוא אמר את נבואתו דווקא בבית ה'?

(2) עיינו בפרק כ"ז.

יש שרואים בנבואת חנניה תגובה על נבואת ירמיהו בפרק כ"ז. בססו טענה זו על לשון הכתוב.

(5 נקודות)

ב. (1) רש"י (לפסוק ז'): "אך שמע נא... אמר: אני מתנבא פורענויות, אם לא יבוא איני שקרן שהקב"ה 'ניחם על הרעה', אבל 'הנביא אשר יִנְבֵּא לשלום בבֹּא דבר הנביא יִדָּע...' אבל אם לא יבוא דברו שקרן הוא".

על פי רש"י, כיצד אפשר להבחין בין נביא אמת לנביא שקר, ומדוע אפשר להבחין ביניהם דווקא בדרך זו?

(2) על פי מה שלמדתם, מדוע לא הצליח העם להבין שחנניה הוא נביא שקר? כתבו שתי תשובות.

(5 נקודות)

ג. עיינו בשמות, פרק ג', פסוקים ט"ז–י"ט ובפרק ד', פסוקים א'–ג'.

מלבי"ם (שמות ד', א'): "כשבא אחד להחזיק את עצמו לנביא אמת, היה נבחן באחד משני עניינים: או שהגיד ייעודים טובים ועתידות המוכנים לבוא תִּכְפֹּ ונתקיימו תִּכְפֹּ, או שהראה אותות ומופתים לשנות הטבע שבזה נודע שהוא שליח מה'... חשב משה שיאמינו לו ישראל שהוא נביא אמת על ידי שהייעוד [הנבואה]... שפרעה ישלחם מארצו יתקיים תִּכְפֹּ, שבבואו עִם זִקְנֵי ישראל אל פרעה יתרצה תִּכְפֹּ למלאות בקשתם, אבל אחר שהודיע לו ה' שפרעה לא ייתן אותם להלך, אם כן כשיראו ישראל שבא אל פרעה ולא אבה לשלחם יאמרו תִּכְפֹּ שהוא נביא שקר".

(1) על פי מלבי"ם, הסבירו מדוע לאחר דברי ה' בפסוקים ט"ז–י"ט הביע משה חשש שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל לא יאמין לו.

(2) כיצד תשובת ה' למשה בפרק ד' פותרת חשש זה?

(5 נקודות)

8. ירמיה, פרק ל"ב

א. עיינו בפסוקים ו'–ט"ו.

(1) בפסוקים ט'–י"ב מתואר תהליך רכישת השדה שרכש ירמיהו מבן דודו חנמאל.

הסבירו את תפקידם של שניים מן הפרטים המוזכרים בתהליך הרכישה.

(2) לדעתכם, מדוע תהליך הרכישה מתואר בפירוט?

(5 נקודות)

ב. בפסוקים י"ז–כ"ב ירמיהו משבח את הקב"ה.

(1) חלקו את דברי השבח שבפסוקים אלה לשתי קטגוריות: ציינו את הפסוקים בכל קטגוריה.

(2) הסבירו מדוע הקדים ירמיהו דברי שבח לדבריו בפסוקים כ"ד–כ"ה.

(5 נקודות)

ג. עיינו בתפילת ירמיהו בפרק ל"ב, פסוקים ט"ז–כ"ה, ובתפילת משה בדברים, פרק ג', פסוקים כ"ג–כ"ה.

(1) כתבו נקודת דמיון אחת בין שתי התפילות.(2) כתבו הבדל אחד בין התפילות.

(5 נקודות)

9. יחזקאל, פרק ל"ז, פסוקים א'–י"ד

א. (1) בפסוקים ד'–ט' מתואר תהליך השינוי מן המראה שבפסוקים א'–ב' למראה שבפסוק י'.

על פי פסוקים ד'–ט', כתבו את שני השלבים בתהליך זה, וציינו באילו פסוקים כל אחד מן השלבים מתואר.(2) מה מסמל כל אחד מן השלבים?

(5 נקודות)

ב. תלמוד בבלי (סנהדרין ק"ה ע"א): "שמואל אמר: באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר יחזקאל להן: חזרו בתשובה.

אמרו לו: עבד שמכרו רבו, ואישה שגירשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום?

אמר לו הקב"ה לנביא: ...לפיכך הקדים הקב"ה וקראו [לנבוכדנצר מלך בבל] עבדו שנאמר: 'נבוכדנצר מלך בבל עבדי'

(ירמיה מ"ג, י'). עבד שקנה נכסים... נכסים למי?"

(1) על פי דברי הגמרא, הסבירו את טענת העם בפסוק י"א.

(2) על פי דברי הגמרא, הסבירו את תשובת ה' על טענת העם.

(5 נקודות)

ג. עיינו בפרק ל"ג, פסוקים י'–י"א.

(1) כתבו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין הנאמר בפסוקים אלה ובין הנאמר בפרק ל"ז, פסוקים י"א–י"ד.

(2) לדעתכם, מה אפשר ללמוד מהשוואה זו על תהליך הגאולה?

(5 נקודות)

חלק ד – עזרא, נחמיה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 10–11 (20 נקודות).

10. עזרא, פרק א'

א. עיינו בפסוקים א'–ד'.

ציינו שלושה דברים שהתיר כורש לעם ישראל. בנוגע לכל אחד מן הדברים שהתיר כורש, ציינו אם הוא מומש במלואו או בחלקו. נמקו את תשובתכם על פי המסופר בספר עזרא.
(9 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים ז'–י"א.

על פי מה שלמדתם, מה נתן כורש לעולים ומה הוא לא נתן להם?
(3 נקודות)

ג. בספר עזרא מתוארת שיבת עם ישראל לארצו.

כתבו שלוש דוגמאות מן התנ"ך של יחידים או קבוצות שעזבו את ארץ-ישראל וחזרו אליה. בכל אחת מן הדוגמאות שכתבתם ציינו מי הדמות או הקבוצה, מה היו נסיבות עזיבת הארץ, ומה היו נסיבות החזרה לארץ.
מה אפשר ללמוד מן הדוגמאות שכתבתם על הקשר בין עם ישראל לארצו?
(8 נקודות)

11. נחמיה

א. נחמיה התמודד עם בעיות בתחומים שונים.

(1) ציינו בעיה שנחמיה התמודד איתה בתחום הביטחוני, וכתבו כיצד הוא פתר בעיה זו.

(2) ציינו בעיה שנחמיה התמודד איתה בתחום הכלכלי-חברתי, וכתבו כיצד הוא ניסה לפתור בעיה זו.
(6 נקודות)

ב. ציינו שתי בעיות שנחמיה התמודד איתן בתחום הדתי-רוחני, וכתבו כיצד הוא פתר בעיות אלה.
(6 נקודות)

ג. מנהיגי ישראל בתנ"ך התמודדו גם הם עם בעיות בשלושת התחומים: ביטחוני, כלכלי-חברתי ודתי-רוחני.

(1) בנוגע לכל אחת מן התחומים – הביאו דוגמה למנהיג מן התנ"ך שהתמודד עם בעיה בתחום זה, כתבו מה הייתה הבעיה, וכיצד הוא ניסה לפתור אותה. בתשובתכם כתבו על שלושה מנהיגים שונים.

(2) בחרו באחת מן הדוגמאות שכתבתם עליה בסעיף ג(1), והסבירו מה אפשר ללמוד ממנה על הדרך הראויה למנהיג להתמודד עם בעיה או קושי.
(8 נקודות)

בהצלחה!